

PRACE NAUKOWE

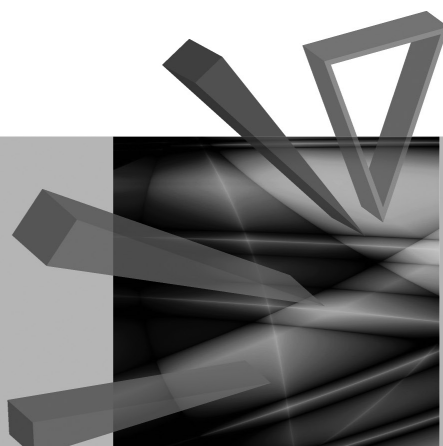
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

296

Kryzys finansowy a programowanie rozwoju jednostek przestrzennych

Redaktorzy naukowi

Stanisław Korenik

Anna Mempel-Śnieżyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: K. Halina Kocur

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-318-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
Agata Bury: Deficyt budżetowy w jednostkach samorządu terytorialnego na przykładzie województwa łódzkiego	11
Piotr Bury, Paweł Dziekański: Sytuacja finansowa powiatów województwa świętokrzyskiego w latach 2008-2010	24
Jacek Chądzyński: Współpraca polskich gmin z organizacjami pozarządowymi – prezentacja wyników badań	36
Adam Dąbrowski: Rewitalizacja jako instrument polityki rozwoju regionalnego w wymiarze lokalnym.	46
Niki Derlukiewicz: Działania podejmowane w Unii Europejskiej na rzecz wspierania innowacyjności gospodarki	56
Dariusz Głuszczyk: Strategia, polityka i system innowacji w regionie – ujęcie teoretyczne	65
Piotr Hajduga: Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce a kryzys finansowy i gospodarczy	76
Krzysztof Heffner, Brygida Klemens: Koncepcje zmian i nowe procesy przestrzenne na obszarach wiejskich w Polsce	90
Marian Kachniarz: Konsolidacja a efektywność w ochronie zdrowia	102
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Idea miast partnerskich. Przykład Łodzi ..	113
Iryna Kaminska: Financial tools of stimulation of social and economic development of a region	129
Nadiya Khvyshchun: Sytuacja finansowa regionów Ukrainy: okres przed- i pokryzysowy	139
Brygida Klemens: Dostęp do usług publicznych na obszarach wiejskich województwa opolskiego	151
Stanisław Korenik: Globalizacja i gospodarka oparta na wiedzy a nowa przestrzeń gospodarcza	164
Lubov Kovalska: Questions of the assessment and building of Ukraine regions competitiveness	176
Agnieszka Krześ: Rozwój infrastruktury transportu i łączności dużych miast Dolnego Śląska w dobie kryzysu	186
Andrzej Łuczyszyn: Globalizacja i lokalizm w rozwoju lokalnym – wybrane elementy	197
Marian Maciejuk: Fundusze unijne jako źródło zasilania budżetów jednostek samorządowych na Dolnym Śląsku	205
Anna Mempel-Śnieżyk: Władze samorządowe a programowanie rozwoju lokalnego	215

Katarzyna Miszczak: Sytuacja społeczno-gospodarcza polskich województw w dobie obecnego kryzysu finansowego	227
Jarosław Michał Nazarczuk: Specjalne strefy ekonomiczne motorem wzrostu w czasach kryzysu?	241
Mirosława Marzena Nowak: Wpływ spółdzielni mleczarskich na przemiany przestrzenne, ekonomiczne i środowiskowe we współczesnej gospodarce.....	251
Oğuz Özbek: Demarcation problem of spatial planning in the normative regions of Turkey: the provincial development strategy of Kayseri.....	261
Valentina Pidlisnyuk, Lesia Sokol: Approaches to the implementation of sustainable agriculture at the local level: case of Kyiv region, Ukraine	270
Andrew B. Pochtovyuk, Katerina A. Pryakhina: Regional aspects of the management of higher economic education in Ukraine.....	277
Aldona Podgórnjak-Krzykacz: Samorząd gminny w relacjach z administracją rządową – prezentacja wyników badań	285
Jacek Potocki, Zbigniew Piepiora: Uwarunkowania rozwoju rekreacji zimowej we wschodnich Karkonoszach	295
Małgorzata Rogowska: Gospodarka oparta na wiedzy w dobie globalizacji	308
Karolina Rosomacha: Sytuacja Republiki Czeskiej w kontekście rozwoju regionalnego po roku 2000	317
Małgorzata Twardzik: Znaczenie centrów handlowych dla funkcjonowania jednostek osadniczych w strefie zewnętrznej metropolii w województwie śląskim.....	327
Kinga Wasilewska: Samorząd terytorialny kontra alternatywne metody finansowania	338
Marek Wojciechowski: Zamożność a koszt władzy samorządowej w dużych miastach polskich	348

Summaries

Agata Bury: Budget deficit in local government units on the example of Łódź Voivodeship	23
Piotr Bury, Paweł Dziekański: Financial situation of poviats in Świętokrzyskie Voivodeship in 2008-2010	35
Jacek Chądzyński: Co-operation between communities and non-governmental organizations in Poland – presentation of study results.....	45
Adam Dąbrowski: Revitalization as an instrument of regional development policy in the local dimension.....	55
Niki Derlukiewicz: Activities undertaken in the European Union to promote innovation	64

Dariusz Głuszcuk: Innovation strategy, policy and system in the region – theoretical approach.....	75
Piotr Hajduga: Special economic zones in Poland vs. financial and economic crisis.....	89
Krystian Heffner, Brygida Klemens: Concepts of changes and new spatial processes in rural areas of Poland	101
Marian Kachniarz: Consolidation vs. efficiency in health care	112
Magdalena Kalisiak-Mędelska: The idea of partner cities. The example of Łódź.....	128
Iryna Kaminska: Instrumenty finansowe stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.....	138
Nadiya Khvyshechun: Ukrainian regions financial situation: before and post-crisis period	150
Brygida Klemens: Access to public services in rural areas of Opole Voivodeship	163
Stanisław Korenik: Globalization and knowledge based on economy vs. new economic space.....	175
Lubov Kovalska: Kwestie oceny i budowania konkurencyjności regionów Ukrainy.....	185
Agnieszka Krześ: Development of transport and communication infrastructure in big cities of Lower Silesia in the time of crisis	196
Andrzej Łuczyszyn: Globalization and localism in local development – selected elements	204
Marian Maciejuk: European Union funds as the supporting source for budgets of self-government units in Lower Silesia region	214
Anna Mempel-Śnieżyk: Local authorities vs. local development programming	226
Katarzyna Miszczak: Social and economic situation of Polish voivodeships in the present financial crisis	240
Jarosław Michał Nazarczuk: Are Polish Special Economic Zones growth poles at the time of austerity?.....	249
Mirosława Marzena Nowak: Influence of dairy cooperatives on space, economic, and environmental changes in modern economy.....	260
Oğuz Özbek: Problem rozgraniczania planowania przestrzennego w normatywnych regionach Turcji: lokalna strategia rozwoju Kayseri.....	269
Valentina Pidlisnyuk, Lesia Sokol: Podejścia do wdrażania zrównoważonego rozwoju w rolnictwie na poziomie lokalnym na przykładzie regionu kijowskiego – Ukraina	276
Andrew B. Pochtovyuk, Katerina A. Pryakhina: Regionalne aspekty zarządzania wyższą edukacją ekonomiczną na Ukrainie	284
Aldona Podgórnjak-Krzykacz: Local government in its relations with central government – presentation of survey results.....	294

Jacek Potocki, Zbigniew Piepiora: Conditions for the development of winter recreation in the eastern part of the Karkonosze Mountains.....	307
Małgorzata Rogowska: Knowledge based economy in the age of globalization	316
Karolina Rosomacha: Situation of regional development in the Czech Republic after 2000	326
Małgorzata Twardzik: Impact of shopping centers for the functioning of settlement units in the outer metropolitan area in Upper Silesian Voivodeship	337
Kinga Wasilewska: Local government vs. alternative financing methods.....	347
Marek Wojciechowski: Affluence vs. the cost of local government authority in Polish major cities.....	358

Magdalena Kalisiak-Mędelka

Uniwersytet Łódzki

IDEA MIAST PARTNERSKICH. PRZYKŁAD ŁODZI

Streszczenie: Opracowanie porusza zagadnienia związane z ideą miast partnerskich, będących jednym z przejawów międzynarodowej współpracy jednostek samorządu terytorialnego. W artykule, obok treści teoretycznych dotyczących istoty współpracy w ramach związków miast partnerskich, odniesiono się również do wyników badań ankietowych przeprowadzonych z miastami partnerskimi Łodzi. Pozwoliły one na skonfrontowanie rzeczywistego przebiegu współpracy partnerskiej przedmiotowych miast z założeniami wynikającymi z przyjętych dokumentów.

Słowa kluczowe: samorząd terytorialny, współpraca, miasta partnerskie.

1. Wstęp

Współpraca w ujęciu definicyjnym wyraża wspólnie prowadzoną działalność w ramach pewnej całości, skupioną na jasno określonym celu¹. Podstawowym założeniem współpracy jako zjawiska jest zachowanie równowagi zaangażowania każdej ze stron. Nie oznacza to jednak, że zawsze siła oddziaływania partnerów będących stronami współpracy jest taka sama. Zachwianie wspomnianej równowagi może doprowadzić do sytuacji, w której współpracujące strony skoncentrowane są na realizacji swoich własnych celów, czerpaniu korzyści z pominięciem interesu, dobra pozostałych stron współpracy. Ta nierównowaga rozkładu sił najczęściej skutkuje zaniechaniem partnerstwa. Oczekiwanym zatem stanem rzeczy jest, kiedy partnerzy wspólnie budują więzi, relacje pozwalające na osiągnięcie jak najlepszych rezultatów (*współpraca czynna*), widocznych dla każdej ze stron.

Współpraca nie jest zjawiskiem *zrodzonym* współcześnie. Wspólne działania i przedsięwzięcia podejmowane były przez ludzi, grupy, społeczności, państwa już od najdawniejszych czasów. Ich zakres, jak również formy ulegały jednak przekształceniom wraz z pojawiającymi się zmianami w sferze gospodarczej, społecznej, politycznej. Bez względu jednak na charakter czynników zewnętrznych oddziałujących na współpracę, *przenikanie* rynków, kultur, społeczeństw, nowych trendów, zachowań, jakości i komfortu życia stało się nierozłącznym elementem funkcjonowania

¹ Zob. *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN (wersja online), <http://sjp.pwn.pl/szukaj/wspolpraca> (26.08.2012).

państwa i jego struktur. Eskalacja procesów decentralizacji władzy publicznej czy integracji w ramach wspólnoty europejskiej przesunęła natomiast ciężar inicjatyw współpracy w kierunku lokalnych i regionalnych wspólnot samorządowych. Tym samym współpraca stała się narzędziem wspomagającym wspólne wykonywanie zadań i rozwiązywanie pojawiających się problemów, a nie celem samym w sobie. W odniesieniu do lokalnych i regionalnych jednostek terytorialnych rozumiana jest ona, zgodnie zresztą z jej podstawowym znaczeniem, jako zespół czynności podejmowanych przez strony współpracy i zmierzających do wypracowania, stworzenia oczekiwanej sytuacji. Podstawą jest pełna dobrowolność uczestnictwa oraz brak jakichkolwiek przejawów nadrzędności i podległości organizacyjnej. Jednostka samorządu terytorialnego, co wyraźnie podkreśla B. Filipiak, przystępując do jakiegokolwiek współpracy, posiada swobodę decyzyjną, po pierwsze – co do woli podjęcia takiej współpracy (również transgranicznej), po drugie – jej zakresu oraz form, kierując się przede wszystkim własnym interesem i ewentualnymi korzyściami wynikającymi z tego rodzaju zachowań dla wspólnoty².

Interesujący i ważny wydaje się międzynarodowy wymiar współpracy jednostek samorządowych. Widać tutaj szczególnie siłę bodźców zewnętrznych. Dynamiczne zewnętrzne środowisko funkcjonowania jednostek samorządowych, odzwierciedlające przebieg procesów decentralizacji, globalizacji, urbanizacji oraz ewoluujące potrzeby i możliwości władz lokalnych wykazały, że nie wystarcza już współpraca między jednostkami w granicach własnego państwa, musi ona wykroczyć daleko poza nie³. Sytuuje to władze lokalne i regionalne w społeczno-gospodarczym życiu międzynarodowym, włączając je tym samym w sieć wzajemnych powiązań, w nurt wymiany wiedzy, doświadczeń, technologii⁴. W konsekwencji stają się one pośrednikiem w nawiązywaniu kontaktów pomiędzy lokalnymi podmiotami gospodarczymi, przedstawicielami różnych organizacji a partnerami zagranicznymi (*zasada pośrednictwa*) oraz, co jest o wiele trudniejsze, inicjatorem wszelkich przejawów współpracy zagranicznej (*zasada ofensywności*). Współpraca międzynarodowa na szczeblu lokalnym jest więc swoistego rodzaju *małą dyplomacją*, egzemplifikacją wielu postanowień ustalonych między krajami⁵.

Rozwój współpracy międzynarodowej nie jest uzależniony jedynie od chęci jej urzeczywistnienia przez jednostki samorządowe. Niezwykle istotne są formalno-prawne możliwości podejmowania przez społeczności lokalne i regionalne inicja-

² B. Filipiak, *Współpraca międzynarodowa i transgraniczna gminy we wspieraniu gospodarki lokalnej*, [w:] D. Strahl (red.), *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1124, Wrocław 2006, s. 265.

³ Zob. J. Korczak, *Ewolucja form współdziałania jednostek samorządu terytorialnego na forum międzynarodowym*, [w:] J. Sługocki (red.), *Samorząd terytorialny w Polsce i w Europie. Doświadczenia i dylematy dalszego rozwoju*, Bydgoszcz 2009, s. 331.

⁴ M. Bontenbal, *Cities as Partners. The Challenge to Strengthen Urban Governance through North-South City Partnerships*, Eburon, 2009, s. 17.

⁵ E. Kalitta, *Rola miast partnerskich w budowaniu przyjaźni między narodami. Przykład Chojnic*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 12, s. 52.

tyw przekraczających granice państw. W tym zakresie obserwuje się dywersyfikację form możliwej współpracy. Paleta wyboru obejmuje m.in. umowy partnerskie, stowarzyszenia i organizacje międzynarodowe, współpracę transgraniczną ze szczególną jej formą – euroregionem, a także miasta partnerskie. Te ostatnie wydają się ciekawą i zarazem odmienną od pozostałych postacią współpracy, choćby ze względu na fakt, iż za ich podstawę uważa się spontaniczną aktywność społeczności lokalnych, ukierunkowaną na pomoc i szeroką wymianę doświadczeń. Pomimo to nie są one przedmiotem licznych opracowań, stąd też dalsze rozważania, zarówno teoretyczne, jak i empiryczne, ograniczone zostaną jedynie do tego przejawu współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego. Ze względu na ograniczoną objętość opracowania zostaną zasygnalizowane tylko podstawowe wiadomości, które pozwolą przybliżyć pojęcie i ideę miast partnerskich. Rozważania empiryczne oparto natomiast na wynikach badań ankietowych dotyczących zakresu i przebiegu współpracy Łodzi z jej miastami partnerskimi.

2. Miasta partnerskie – geneza i istota

Związki między miastami, niejednokrotnie znacznie od siebie oddalonymi, zaczęły się pojawiać od momentu powstania pierwszych skupisk miejskich. Już greckie *polis* w obliczu kryzysu zawierały doraźne sojusze w celu zwiększenia ekspansji handlowej lub wspólnej obrony przed wrogami. Innym przykładem spontanicznie tworzonych związków miast są hanzy (niem. *Hanse* – gromada, stowarzyszenie kupieckie), zakładane przez kupców w imię realizacji wspólnych interesów, głównie ułatwień w handlu⁶. Pierwowzorów współczesnych miast partnerskich należy raczej doszukiwać się w zakładanych po I wojnie światowej związkach miast i gmin północnej Francji i południowej Anglii. Jednak dopiero II wojna światowa przyczyniła się do rzeczywistego rozwoju ruchu miast partnerskich. Były one powojenną reakcją na zaistniałą przepaść między narodami, wyrazem budowania nowego ładu, partnerstwa, w którym integralną rolę odegrały społeczności lokalne pragnące zniwelować negatywne skutki spustoszeń wojennych.

Pierwszą oficjalną bliźniaczą współpracę podjęli mieszkańcy francuskiego Montbelliard i niemieckiego Ludwigsburga. W efekcie w 1951 r. powstała, składająca się z pięćdziesięciu europejskich gmin, Rada Gmin Europy⁷. Założyciele rady

⁶ Najskuteczniejsza i najpotężniejsza była hanza niemiecka, jednocząca między innymi mieszkańców Lubeki, Strzałowa, Elbląga, Brugii, Londynu, Gdańska, Krakowa, Torunia i Nowogrodu. W szczytowym okresie hanzę tworzyło ok. 16 miast, których delegaci spotykali się na zjazdach, omawiając problemy niemal całej Europy. Zob. *Miasta i gminy bliźniacze*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2003, s. 6.

⁷ W 1984 r. Rada Gmin Europy przemianowana została na Radę Gmin i Regionów Europy (ang. *The Council of European Municipalities and Regions* – CEMR, franc. *Conseil des Communes et Régions d'Europe* – CCRE). Jest to najstarsza organizacja grupująca samorządy terytorialne kontynentu europejskiego. Głównymi jej celami są: (1) rozwijanie na szczeblu samorządowym „ducha Europy”, promującego federację państw europejskich opartą na autonomii władz lokalnych i ich uczestnictwie

podkreślali, iż w świecie współzależności miasta, gminy, regiony są wręcz zmuszone do współpracy ze swoimi odpowiednikami z innych krajów. Z tego powodu organizacja zapoczątkowała ruch zawierania bliźniaczych związków między europejskimi społecznościami lokalnymi dla podkreślenia podobieństwa i wspólnych cech społeczeństwa europejskiego⁸. Szczególnie intensywnie ruch ten rozwijał się pomiędzy jednostkami terytorialnymi Francji i Niemiec. Przełomowym wydarzeniem francusko-niemieckiej współpracy było podpisanie w 1963 r. przez K. Adenauera i Ch. de Gaulle'a układu o przyjaźni, scalającego współpracę obu tych państw, jednocześnie dającego impuls do rozwijania tego typu inicjatyw w innych krajach Europy⁹. Niemały wkład w rozwój ruchu miast partnerskich wniosła Unia Europejska (praktycznie rozwijał się on równoległe do integracji europejskiej, przy czym swoim zasięgiem obejmował jedynie zachodnią część Europy), ustanawiając m.in. Fundusz Komisji Europejskiej w celu promocji i opieki nad tworzonymi przez państwa członkowskie nowymi związkami miast partnerskich. Przyznawane są również corocznie, począwszy od 1993 r., Złote Gwiazdy – nagrody dla najlepszych projektów spośród tych, które uzyskały finansowe wsparcie Komisji Europejskiej. Otrzymują je miasta wnoszące przez swoją działalność bliźniaczą wkład do zbliżenia obywateli krajów członkowskich Unii Europejskiej. Obecnie w Europie nie ma praktycznie kraju, którego społeczności lokalne nie miałyby swojego zagranicznego partnera, przy czym najwięcej gmin bliźniaczych jest w Niemczech i we Francji.

Z początkiem lat 90. XX wieku ruch miast partnerskich *wyszedł* poza granice Unii Europejskiej, obejmując gminy z Europy Środkowo-Wschodniej, w tym z Polski. Dla polskich miast nie było to *novum*, przy czym przejaw tego typu współpracy był raczej incydentalny i opierał się raczej na deklaracjach niż na rzeczywistych działaniach. O właściwym rozwoju miast partnerskich, wpisującym się w ich zasadniczy nurt, wyrażający ideę bezpośredniego zaangażowania mieszkańców gmin, powiatów, województw oraz organizacji lokalnych we współpracę ze społecznościami zagranicznymi, można mówić dopiero w momencie transformacji ustrojowej na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego stulecia¹⁰. Nowe realia polityczno-ustrojowe pozwoliły polskim samorządom na podjęcie kontaktów z jednostkami samorządowymi innych krajów, nie zawsze sąsiednich. Był to bardzo ważny etap budowania polskiej samorządności, otworzył bowiem drogę wymiany doświadczeń związanych z całym procesem zaspokajania potrzeb publicznych. Nie będzie zbyt-

w konstruowaniu zjednoczonej Europy, (2) wzmocnienie struktury dialogu, wymiany doświadczeń i współpracy pomiędzy członkami, z wykorzystaniem bogatej gamy środków i narzędzi, (3) przekazywanie i upowszechnianie informacji pochodzących z instytucji europejskich, (4) pomoc przedstawicielom władz lokalnych w prezentowaniu swoich postulatów i opinii na forum instytucji unijnych.

⁸ Można się spotkać również z innymi określeniami, jak np. *Twin towns* – miasta bliźniacze (Wielka Brytania), *Ville Jumelée* (Francja), *Gemellaggi* (Włochy), *Sister cities* – miasta siostrzane (Stany Zjednoczone, Australia, Ameryka Południowa), *Partnerstadts* – miasta partnerskie (Niemcy).

⁹ E. Kalitta, wyd. cyt., s. 53.

¹⁰ J. Szewczyk, *Zagraniczne związki partnerskie polskich samorządów miast, powiatów i województw*, Prace Geograficzne Uniwersytetu Jagiellońskiego nr 117, Kraków 2007, s. 261.

nim nadużyciem stwierdzenie, że te pierwsze partnerskie kontakty były dla nowo utworzonych polskich gmin wręcz lekcją budowania relacji władza lokalna–wspólnota lokalna (mieszkańcy). Partnerstwa te dały obraz świadomości obywatelskiej i demokracji lokalnej.

Z perspektywy kolejnych lat rozwoju samorządu wzmacniały i rozszerzały się relacje jednostek terytorialnych w ramach współpracy miast partnerskich. Świadczą o tym chociażby dane. Zgodnie z informacją Związku Miast Polskich w 2009 r. istniało ponad 4 tys. takich partnerstw, z czego 83,6% przypadało na miasta i gminy (należy pamiętać, iż większość polskich miast i gmin nie przestaje na jednym związku)¹¹. W porównaniu z podobnymi badaniami wykonanymi przez związek w 2003 r. liczba ta wzrosła aż dwukrotnie (tab. 1).

Tabela 1. Liczba partnerstw na poszczególnych szczeblach samorządu terytorialnego

Lata	Szczeble samorządu terytorialnego			Łączna liczba partnerstw
	miasta i gminy	powiaty	województwa	
2009	3346	438	220	4004
2003	1728	147	167	2042

Źródło: *Współpraca partnerska polskich samorządów*, Biuletyn Informacyjny Związku Miast Polskich nr 4, Poznań 2009, s. 1.

Polskie miasta najchętniej utrzymują kontakty z miastami znajdującymi się w sąsiednich krajach. Z niemieckimi miastami zawarto 1021 umów (w 2003 r. – 644), z czeskimi natomiast 331, co przesunęło Czechy na drugą pozycję z czwartej w 2003 r., kiedy to podpisano jedynie 136 umów tego rodzaju. Kolejnymi państwami były Francja – 278 (w 2003 r. – 207) oraz Słowacja – 258 (2003 r. – 105)¹². Warto zwrócić uwagę na przyczyny tak silnie, w stosunku do innych państw, rozbudowanej współpracy z niemieckimi partnerami. Jak wskazuje E. Kalitta, może być ich kilka. Pierwszą, jaka się nasuwa, jest bliskość geograficzna. Jednak kryterium to nie znajduje potwierdzenia w przypadku pozostałych krajów graniczących z Polską. Nie przychyła się ona również w pełni do argumentu bliskości interesów między Polską a Niemcami, choć wydaje się, że nie wolno bagatelizować tego czynnika. Polska jest bowiem jednym z ważniejszych partnerów gospodarczych w Europie Środkowej, łączą ją liczne interesy, w tym m.in. w sferze polityki energetycznej (energii odnawialnej) oraz gospodarki odpadami. Kluczowy jest mechanizm przełamywania stereotypów i wzajemnych uprzedzeń istniejących pomiędzy Polską a Niemca-

¹¹ Są to tylko te zgłoszone w cyklicznej ankiecie, realizowanej przez Związek Miast Polskich, rozesłanej do wszystkich miast, gmin i powiatów w Polsce. Dane dotyczące województw zaczerpnięte zostały ze stron internetowych. Ankieta ta miała na celu aktualizację bazy danych o współpracy partnerskiej polskich samorządów. Działanie to było elementem projektu w ramach programu *Europa dla obywateli* – środki wsparcia. Zob. *Współpraca...*, s. 1.

¹² Tamże.

mi, narastających od czasów II wojny światowej¹³. Wydaje się jednak, iż w odniesieniu do miast partnerskich z innych państw czynnik ten ma mniejsze znaczenie w odróżnieniu od spraw gospodarczych, społecznych. Natomiast spośród państw pozaeuropejskich zdecydowanie wyróżniają się Stany Zjednoczone, Kanada, Meksyk i Izrael (w przypadku Stanów Zjednoczonych i Izraela zapewne dużą rolę odgrywają związki mieszkańców tych państw z Polską). Kontakty z tymi państwami są jednak słabsze, również w mniejszym stopniu przypominają typowe związki bliźniacze, oparte na bezpośrednich kontaktach społeczności lokalnych¹⁴.

Obserwacje i badania prowadzone przez Związek Miast Polskich pozwoliły również na sformułowanie kolejnych ogólnych wniosków dotyczących współpracy partnerskiej polskich jednostek samorządowych, a mianowicie¹⁵:

- największy procentowy wzrost liczby kontaktów nastąpił w przypadku Turcji, jak również Serbii i Norwegii,
- podjęto także współpracę z takimi krajami, jak: Indie, Armenia, Mongolia, Chiny – Tajwan, Czeczenia, Ekwador, Gruzja, Kirgistan, Liban, Macedonia,
- współpraca w strefie przygranicznej prowadzona przez sporą część samorządów opierała się głównie na europejskich środkach wsparcia i tematycznych związkach dedykowanych np. wspólnej promocji danego obszaru geograficznego.

Podstawowym elementem kontaktów między państwami, narodami jest działalność człowieka. Współpraca bliźniacza traktowana jest bowiem jako naturalny element życia lokalnego¹⁶. Idea miast partnerskich opiera się, co już wielokrotnie podkreślano, na aktywności mieszkańców danej jednostki terytorialnej i jej organizacji lokalnych we współpracy ze społecznościami zagranicznymi. Rodzi to możliwość, po pierwsze, kontaktów między danymi społecznościami, po drugie, wymiany doświadczeń i kooperacji władz lokalnych w wielu sferach życia społecznego. U podłoża tradycyjnej współpracy miast partnerskich leży wymiana przedstawicieli różnych środowisk, spotkania, udział we wspólnych przedsięwzięciach. Obejmuje ona również przedstawicieli władz lokalnych, którzy firmują i wspierają współpracę, animują ją, wyznaczają jej nowe kierunki. Realnym niebezpieczeństwem tego typu współpracy jest zawężenie wymiany jedynie do oficjalnych spotkań na poziomie urzędów miast, co nie pozwoli w sposób naturalny rozwijać się kontaktom na innych płaszczyznach. Stąd też miasta wzbogacają stale pakiet obszarów tematycznych współpracy, włączając tym samym innych *pozaurzędowych* aktorów. Bardzo ważne stają się szeroko rozumiane sprawy gospodarcze. W kontekście partnerstwa jest to kreowanie właściwych kontaktów gospodarczych, czemu służą choćby misje gospodarcze, imprezy wystawiennicze czy relacje z izbami przemysłowo-handlowymi i agencjami rozwoju miast partnerskich. Partnerstwo miast jest również *platformą* wiedzy

¹³ E. Kalitta, wyd. cyt., s. 53.

¹⁴ J. Szewczyk, wyd. cyt., s. 264.

¹⁵ *Współpraca...*, s. 2.

¹⁶ G. Czapiewska, *Współpraca partnerska miast jako instrument rozwoju samorządności lokalnej (na przykładzie miasta Słupska)*, Studia i Materiały, Miscellanea Oeconomicae 2011, nr 1, s. 41.

i doświadczeń w zarządzaniu lokalnym (już w 1998 r. był to najczęściej wymieniany kierunek współpracy obok kultury, wymiany młodzieży, sportu i turystyki¹⁷). Partnerzy bowiem dzielą się swoimi sprawdzonymi rozwiązaniami konkretnych lokalnych problemów, adaptując na swój grunt te najbardziej innowacyjne. Podejmowane są także wspólne projekty dotyczące tej samej sfery gospodarki komunalnej – staże, warsztaty, szkolenia dla pracowników urzędów oraz instytucji komunalnych. Ciekawym przejawem współpracy partnerskiej są tzw. *trójkąty współpracy*. Powstawanie tych struktur najczęściej następuje etapami, kluczowe jest włączenie miasta partnerskiego właściwego dla jednej ze stron układu. W efekcie tworzą się złożone związki. Bazują one bowiem na wspólnych postanowieniach wszystkich partnerów *trójkąta*, jak również tych już wcześniej istniejących, zawartych przed włączeniem dodatkowego partnera (partnerów)¹⁸.

Konkludując, należy stwierdzić, że ruch miast partnerskich stanowi obecnie jedną z intensywniejszych form współpracy między krajami. Współpracy ewoluującej od prostych związków partnerskich miast, opartych na żywych, szerokich, nierzadko spontanicznych kontaktach społeczności lokalnych, w kierunku dopracowanych układów, tworzonych w celu przygotowywania i realizacji wspólnych projektów wraz z ich montażem finansowym. Rozszerzeniu ulega również katalog dziedzin objętych współpracą partnerską. Wykracza on już daleko poza sprawy społeczne, czego przykładem może być choćby współpraca Łodzi z francuskim Lyonem. Przewiduje ona m.in. wspólne przedsięwzięcia z zakresu planowania przestrzennego, zarządzania publicznego, komunikacji miejskiej, budownictwa komunalnego czy ochrony środowiska. Podkreślenia wymaga jednak fakt, że bez względu na stopień złożoności układu miast partnerskich potrzebna jest przede wszystkim wola współpracy, i to nie tylko w szeregach władz lokalnych. Mieszkańcy muszą być otwarci, ufni, muszą również umieć dostrzegać wspólne cele i wyrażać chęć ich realizacji właśnie w takiej formie.

3. Miasta partnerskie Łodzi

Kształtowane w ciągu lat kontakty międzynarodowe Łodzi zaowocowały m.in. 18 miastami partnerskimi, do których zalicza się: Berreiro (Portugalia), Chemnitz, Stuttgart (Niemcy), Lwów, Odessę (Ukraina), Lyon (Francja), Mińsk (Białoruś), Murcję (Hiszpania), Orebro (Szwecja), Szeged (Węgry), Tampere (Finlandia), Wilno (Litwa), Iwanowo, Kaliningrad (Rosja), Pueblę (Meksyk), Rustawi (Gruzja), Tel Awiw (Izrael) oraz Tianjin (Chiny). Praktycznie wszystkie umowy partnerskie podpisywane były już po okresie transformacji ustrojowej w 1990 r., przy czym część kontaktów nawiązana została znacznie wcześniej. Takim przykładem są oba niemieckie miasta partnerskie: Chemnitz i Stuttgart. Początek współpracy Chemnitz

¹⁷ *Miasta i gminy...*, s. 19.

¹⁸ Tamże, s. 21.

i Łodzi datowany jest na lata 70. XX wieku. Pierwsze rozmowy na ten temat zainicjowano w 1972 r. Oficjalne potwierdzenie woli współpracy nastąpiło dopiero w 1974 r. Umowę o współpracy podpisano jednak niemalże 30 lat później. W przypadku Stuttgartu współpracę podjęto pod koniec lat 70. z inicjatywy niemieckich władz. W 1979 r. władze miasta skierowały na ręce polskiego ambasadora list intencyjny. Problemy polityczne Polski utrudniły toczące się negocjacje w tej sprawie, a rok 1980 wręcz je przerwał. Wrócono do nich w 1984 r. Proces negocjacyjny zakończył się dopiero w 1988 r. podpisaniem przez przedstawicieli władz obu miast stosownych dokumentów. Jest to zarazem najdłużej trwająca współpraca.

Stuttgart nie jest jedynym miastem partnerskim, z którym przed ostatecznym sformalizowaniem umowy podpisano list intencyjny. Taka sytuacja miała miejsce w odniesieniu do Lwowa, Murcii, Orebro, Szegedu i Tianjin. Najpóźniej umowę o współpracy podpisano z węgierskim Szegedem, a mianowicie 4 lata po liście intencyjnym, tj. w 2008 r. Jednocześnie jest to ostatnia podpisana przez władze Łodzi umowa o współpracy miast partnerskich. Odmienne rozwiązanie zastosowano w stosunkach z Odessą. Władze Łodzi i Odessy w 1993 r. przyjęły *Porozumienie o ustanowieniu braterskich więzi między miastami Łódź i Odessa*, dające jedynie podstawę do nawiązania kontaktów i współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi, instytucjami, stowarzyszeniami i organizacjami społecznymi oraz mieszkańcami. Konkretnie kierunki i programy współpracy zawierają się już w odrębnych umowach zawieranych pomiędzy przedstawicielami władz wspomnianych dwóch miast.

4. Zakres współpracy miast partnerskich Łodzi

Płaszczyzna wspólnych przedsięwzięć miast partnerskich i Łodzi wydaje się bardzo szeroka. Analiza zapisów umów wskazuje, iż koncentrują się one na zagadnieniach związanych z: rozwojem społeczno-gospodarczym, gospodarką i infrastrukturą komunalną, planowaniem przestrzennym i komunikacją miejską, ochroną środowiska, ochroną zdrowia, pomocą społeczną, nauką, szkolnictwem wyższym, kulturą, sztuką, sportem, turystyką i wypoczynkiem. Praktycznie jednak, pomimo że nie są to sztywne ramy współpracy, ogranicza się ona do spraw związanych z kulturą, sportem, turystyką, nauką i edukacją. Realizowana jest głównie poprzez szeroko rozumianą wymianę doświadczeń i informacji, popularyzację osiągnięć i rozwiązań organizacyjno-technicznych, bezpośrednie kontakty indywidualnych podmiotów, zarówno publicznych, jak i prywatnych, oraz organizacji działających na terenie obu miast.

Znamienną rolę w omawianym typie współpracy odgrywają działania ukierunkowane na dzieci, młodzież i studentów, jak np. spotkania młodzieży miast partnerskich (Festiwal Młodzieży Miast Partnerskich), turnieje sportowe (Międzynarodowy Turniej Piłki Nożnej, Turniej o Puchar Prezydenta Miasta Łodzi), wymiana młodzieży ze szkół podstawowych, ponadpodstawowych, wyższych (kursy językowe,

promocja kultury danego miasta). Nie mniej ważne są sprawy związane z kulturą i jej rozwojem. Chodzi tutaj przede wszystkim o wiele imprez kulturalnych organizowanych przez miasta partnerskie, w których czynnie biorą one udział, jak np.: Festiwal Tańca w Łodzi, Festiwal Kina Polskiego w Odessie, wizyty studyjne teatrów, organizacja wystaw (np. wystawa Obwodowego Muzeum Bursztynu z Kaliningradu *Bursztynowy Brzeg Rosji*) i wiele innych.

Szeroki zakres współpracy obejmuje również placówki naukowe. Podejmowanych jest wiele wspólnych projektów mających na celu m.in. transfer wiedzy i technologii, rozwój różnych dziedzin nauki, wymianę pracowników czy studentów. Potwierdzeniem tego może być współpraca Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi z Akademią Kultury we Lwowie, ścisłe kontakty Uniwersytetu w Lyonie z łódzkimi uczelniami, Politechniki Łódzkiej z Uniwersytetem Technicznym w Kaliningradzie

Wydaje się natomiast, że mniej spektakularne działania podejmowane są w obszarze gospodarki, choć rozwój i umacnianie kontaktów gospodarczych znalazły się właściwie w każdej umowie partnerskiej. Można tutaj wymienić otwarcie Biura Promocji Gospodarczej Łodzi w Iwanowie i podobnego w Łodzi. Podobne biuro Urząd Miasta Łodzi prowadził w latach 1993-1995 w Wilnie. Spełniało ono funkcję *koordynatora współpracy gospodarczej* pomiędzy polskimi i litewskimi podmiotami gospodarczymi. Biuro wypełniało istniejącą wówczas lukę informacyjną dotyczącą prowadzenia działalności gospodarczej w warunkach polskich i litewskich. Obecnie miasta prowadzą współpracę głównie w zakresie turystyki (miasta uczestniczą w targach turystycznych organizowanych zarówno w Łodzi, jak i w Wilnie) i konserwacji zabytków. Należy tutaj także wskazać wszelkie przejawy współpracy miast na poziomie instytucji odpowiadających za promowanie, pobudzanie rozwoju lokalnego czy regionalnego (np. współpraca Łódzkiej Agencji Rozwoju Regionalnego z odpowiednikiem w portugalskim Barreiro czy w Lwowie). Nie mniej ważne jest uczestnictwo przedstawicieli środowisk biznesowych, gospodarczych, a także władz krajów partnerskich w branżowych targach, wystawach, co miało miejsce choćby w 2009 r., kiedy to łódzkie firmy mogły zaprezentować się na Targach Technologiczno-Przemysłowych w Chemnitz czy największych targach turystycznych w basenie Morza Śródziemnego *International Mediterranean Tourism Market* w Tel Awiwie.

Najszerzej wątek rozwoju gospodarczego rozwinięto jednak w dokumentach regulujących współpracę Łodzi z francuskim Lyonem. Strony zobowiązały się bowiem do:

- intensyfikacji współpracy przedstawicieli biznesu,
- wymiany doświadczeń w zakresie przemysłu i handlu,
- wspierania działań zmierzających do tworzenia na terenie obu miast przedsiębiorstw typu *joint venture*,
- wymiany informacji na temat obowiązujących przepisów gospodarczych, celnych i podatkowych,
- podejmowania wspólnych inicjatyw gospodarczych.

Badając jednak materiały ilustrujące przebieg współpracy w ostatnich latach, zauważyć można raczej przedsięwzięcia dotyczące rewitalizacji. Świadczą o tym: dotowany przez francuskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych wspólny projekt w zakresie projektowania urbanistycznego i rewitalizacji centrum Łodzi, wymiana pracowników Pracowni Urbanistycznej Aglomeracji Lyonu i Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi. Niemalą rolę Lyon odegrał również w staraniach Łodzi o tytuł *Europejskiej Stolicy Kultury 2016*.

Szczególne miejsce wśród miast partnerskich Łodzi zajmuje Tel Awiw. Wynika to zarówno z rozwoju samej Łodzi, jak i jej historii. Oficjalne kontakty pomiędzy miastami datuje się od 1994 r. Przełomowym jednak wydarzeniem była 50. rocznica likwidacji getta żydowskiego w Łodzi, wtedy to podjęto wstępne rozmowy dotyczące wzajemnej współpracy w ramach miast partnerskich. Umowę podpisano w 1994 r. w Tel Awiwie podczas Światowego Zjazdu Łodzian. Współpraca opiera się na bardzo silnych związkach mieszkańców Izraela z Łodzią. Ukierunkowana jest ona na zbliżenie mieszkańców obu miast, ale przede wszystkim na przełamywanie istniejących uprzedzeń, stereotypów, nieufności panujących w społeczeństwie polskim oraz izraelskim (podobne dążenie wyrażono w stosunkach między Łodzią a Stuttgartem). Historyczne nawarstwienia w tym przypadku znacznie silniej determinują charakter współpracy, niż ma to miejsce w odniesieniu do pozostałych miast partnerskich. W 1995 r. powołano Fundację *Monumentum Iudaicum Lodzense*, której głównym celem była renowacja cmentarza żydowskiego w Łodzi (największej nekropolii tego typu w Europie), a także ochrona pozostałych zabytków i miejsc związanych z kulturą żydowską. W kolejnych latach uruchomiono tzw. turystykę sentymentalną nawiązującą do korzeni Łodzi jako miasta wielonarodowościowego. Ideą tego typu projektu było zachęcenie łodzian mieszkających w Izraelu do powrotu do miasta, w którym spędzili swoje dzieciństwo i młodość.

Siła natężenia wzajemnych kontaktów pomiędzy Łodzią a miastami partnerskimi nie jest taka sama w każdym przypadku. Zapewne ze względu na duże odległości pomiędzy Łodzią a chińskim Tianjin czy meksykańskim Pueblą nie odnotowano znaczących wydarzeń potwierdzających współpracę partnerską. Widać to dobitnie po mieście Puebla, z którym w ostatnich latach nie podjęto żadnych działań wpisujących się w obszary urzeczywistniania współpracy określone jako: kultura, edukacja i nauka, współpraca ekonomiczna i handlowa, turystyka. Niewiele lepiej wygląda współpraca z Tianjin. Jest ona bardzo sformalizowana i opiera się na oficjalnych wizytach przedstawicieli władz obu miast, instytucji naukowych czy przedsiębiorców. Jedynym jak do tej pory wydarzeniem skierowanym do mieszkańców, czyli rzeczywistych adresatów idei miast partnerskich, był udział chińskich tancerzy w III Międzynarodowym Festiwalu Tańca w Łodzi. Należy podkreślić, iż władze miast podjęły decyzję o współpracy z chińskim partnerem już w 1994 r., ogniskując ją na: gospodarce, handlu, nauce i technologiach, kulturze, edukacji, sporcie, zdrowiu publicznym i wymianie pracowników.

5. Analiza współpracy miast partnerskich z Łodzią

W 2012 r. podjęto próbę oceny przebiegu współpracy miast partnerskich z Łodzią. W tym celu skierowano ankietę do wszystkich 18 miast partnerskich, zawierającą przede wszystkim pytania o ocenę dotychczasowej współpracy, dziedziny, w których jest ona najlepiej rozwinięta, oraz o formy, w jakich się odbywa. Ponadto zapytano o korzyści wynikające z zdaniem respondentów z tego rodzaju współpracy, jak również o istotne jej bariery¹⁹. Spośród wysłanych 18 ankiet odpowiedzi uzyskano jedynie z 5 miast partnerskich. Na niską zwrotność mogło mieć wpływ niewątpliwie wiele czynników, np. natury technicznej (okres realizacji badania, bariera językowa). Z drugiej jednak strony wydaje się, że kluczowe było podejście osób z miast partnerskich odpowiedzialnych za współpracę do samego badania. Pozwala to już na wstępie ustosunkować się do siły relacji określonych miast partnerskich z Łodzią.

Z analizy wyników badania wynika, że współpraca partnerska z Łodzią nie wzbudza negatywnych odczuć respondentów, jej ocena sklasyfikowana została jako bardzo dobra i dobra. Nie jest to zaskakujący wynik, biorąc pod uwagę wskazaną przez wszystkich respondentów najlepiej rozwiniętą dziedzinę współpracy, jaką jest kultura. Rzeczywiście na tej płaszczyźnie widocznych jest wiele działań podejmowanych przez zarówno Łódź, jak i jej miasta partnerskie. Innymi wskazanymi obszarami, w których ta aktywność również jest widoczna, są: turystyka, sport, edukacja. Dziwi natomiast najczęściej stosowane formy realizacji współpracy partnerskiej. Praktycznie wszyscy ankietowani wskazali na oficjalne wizyty przedstawicieli władz miast, ewentualnie innych instytucji publicznych. Choć jednak z drugiej strony to właśnie władze lokalne powinny wziąć na siebie ciężar tworzenia dogodnych warunków do urzeczywistniania się współpracy pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi podmiotami. Od tego, jak zostanie przygotowany „grunt”, zależy przebieg, charakter i jakość współpracy pomiędzy m.in. placówkami oświatowymi, kulturalnymi, uczelniami, stowarzyszeniami, podmiotami gospodarczymi. W mniejszym stopniu wszystkie miasta biorące udział w badaniu wykorzystują kontakty na poziomie instytucji, organizacji, stowarzyszeń, klubów działających na terenie miast, spotkania młodzieży, różnego typu imprezy kulturalne, sportowe itp.

Konsekwencją rozwoju określonych obszarów współpracy są niewątpliwie płynące z tego korzyści. Ankietowani wskazali, że główną korzyścią wynikającą z podjętej współpracy partnerskiej z Łodzią jest wymiana kulturalna. Innymi pozytywnymi efektami wzajemnych działań są: napływ turystów czy wzrost zainteresowania inwestorów danym krajem. Niemałe korzyści płyną również z organizowa-

¹⁹ Badanie ankietowe wykonane zostało przez B. Mrocza w ramach realizacji tematu pracy magisterskiej pod kierunkiem dr M. Kalisiak-Mędelskiej. Kwestionariusz ankiety w języku angielskim został rozesłany drogą elektroniczną do wszystkich miast partnerskich za pośrednictwem Referatu Biura Promocji, Turystyki i Współpracy z Zagranicą Urzędu Miasta Łodzi. Ankieta miała charakter anonimowy. W artykule wykorzystano jedynie wyniki badania ankietowego. Ich interpretacja i wnioski pochodzą od autorki artykułu.

nych spotkań miast partnerskich (Forum Miast Partnerskich), które dają możliwość, po pierwsze, wymiany informacji, doświadczeń, po drugie, poznania bliżej danego miasta, jego historii, tradycji, rozwoju, po trzecie, zdaniem respondentów, nawiązania kontaktów z innymi miastami niebędącymi partnerskimi (tworzenie tzw. trójek-tów (sieci) współpracy).

Bezpośrednio z korzyściami korespondują bariery. Tutaj respondenci byli jednomyślni – są to przede wszystkim bariery natury finansowej. Współpraca międzynarodowa, nie tylko w formule miast partnerskich, generuje określone koszty związane chociażby z wyjazdami urzędników, organizacją różnego rodzaju imprez, dotowaniem przedsięwzięć realizowanych przez inne instytucje publiczne. Oczywiście możliwości finansowe danego miasta będą determinować zakres współpracy partnerskiej. Pojawia się jednak pytanie o efektywność wydatkowania pieniędzy na ten cel – jaka korzyść płynie dla ostatecznego odbiorcy, jakim są przecież mieszkańcy. Innym obszarem dysfunkcyjnym ocenianej współpracy jest przepływ informacji. Problem ten można rozpatrywać wieloaspektowo, a mianowicie pod względem technicznym – wykorzystywanie narzędzi komunikacji utrudniających szybką wymianę bieżących informacji, językowym czy mentalnym. Wydaje się, iż w konkretnym przypadku współpracy Łodzi z jej miastami partnerskimi największą rolę w tym zakresie odgrywa niestety człowiek ze swoim podejściem do realizacji spraw, które z pozoru rzeczy są mniej ważne (reakcja na e-maila, zainicjowanie wspólnych przedsięwzięć – kreatywność, duża liczba innych spraw, tzw. priorytetowych itp.). Respondenci nie wskazali źródła zakłóceń przepływu informacji, można jednak domniemywać, iż powstają one po stronie zarówno Łodzi, jak i jej miast partnerskich.

Narzędzia komunikacji stosowane przez miasta partnerskie są różnorodne. W bieżącej komunikacji wykorzystywane są przede wszystkim narzędzia elektroniczne, takie jak poczta elektroniczna, komunikatory (np. Skype), fora dyskusyjne oraz portale społecznościowe. W mniejszym stopniu urzędnicy bazują na rozmowach telefonicznych czy korespondencji wysyłanej tradycyjną drogą pocztową. Oczywiście największe możliwości dokonania ustaleń przebiegu współpracy stwarzają bezpośrednie formalne, ale również te nieformalne, spotkania przedstawicieli różnych środowisk pochodzących z miast partnerskich.

Respondenci, pomimo występowania określonych problemów, nie sygnalizowali potrzeby radykalnych zmian w przebiegu wzajemnej współpracy. Sugerowano jedynie większe zaangażowanie Łodzi w realizację wspólnych projektów unijnych oraz większą stałość współpracy, co można interpretować jako zwiększenie częstotliwości spotkań miast partnerskich. Należy jednak zaznaczyć, iż zgodnie z odpowiedziami ankietowanych, kontakty utrzymywane są zazwyczaj z częstotliwością raz w miesiącu, raz na pół roku. Sporadycznie zdarza się (dotyczy to szczególnie tych miast, z którymi współpraca jest niewielka), że podejmowane są one tylko w momencie zaistnienia takiej potrzeby, np. przed oficjalną wizytą w celu omówienia jej szczegółów.

6. Współpraca miast partnerskich Łodzi z innymi miastami

Ciekawą częścią ankiety były pytania dotyczące innych miast partnerskich (z wyłączeniem Łodzi), płaszczyzn współpracy oraz jej oceny. Jak wynika z udzielonych odpowiedzi, miasta partnerskie Łodzi utrzymują kontakty ze znacznie mniejszą liczbą miast. Maksymalnie było to 13, najmniej zaś 8. Nie ma natomiast zasadniczych rozbieżności w kierunkach współpracy. Podobnie jak ma to miejsce w przypadku Łodzi, również jest to kultura, sport, turystyka czy gospodarka. Respondenci nie byli natomiast już tak zgodni co do oceny przebiegu współpracy z pozostałymi miastami partnerskimi. Jedynie dwóch określiło ją jako dobrą, kolejni jako: bardzo dobrą, poprawną oraz złą. W świetle wcześniejszych pytań wydawać by się mogło, że współpraca z Łodzią powinna być odbierana jako jedna z lepiej się układających. Jednakże analizując kolejne pytanie ankiety, można zauważyć pewną niespójność odpowiedzi. Badani bowiem mieli wskazać najlepszego partnera spośród ogółu posiadanych miast partnerskich. Pomimo wcześniejszej dobrej oceny współpracy z Łodzią, żadne z 5 badanych miast partnerskich nie wymieniło jej w tym miejscu. W grupie miast, z którymi, ich zdaniem, współpraca układa się najlepiej, znalazły się miasta skandynawskie i hiszpańskie. Z polskich natomiast: Kraków, Wrocław i Lublin. W opinii 3 respondentów Łódź lokuje się raczej w drugiej połowie rankingu posiadanych miast partnerskich, 2 – w czołówce. Wszyscy respondenci potwierdzili natomiast potrzebę rozwijania i umacniania tego typu współpracy wraz z włączaniem w nią nowych partnerów, i to w postaci nie tylko władz lokalnych, ale również innych niepublicznych podmiotów.

7. Podsumowanie

Niniejszy artykuł, jak również badanie nie wyczerpało całości problematyki związanej ze współpracą podejmowaną w ramach miast partnerskich. Jest to bardzo szeroka tematyka, obejmująca aspekty polityczne, społeczne, ekonomiczne, kulturowe, finansowe, organizacyjne itp. Zarazem bardzo ciekawa i w dobie globalizacji i tak szerokiej integracji europejskiej niezwykle aktualna. Rozważania zaprezentowane w opracowaniu mogą zatem stanowić przyczynek do dyskusji na temat roli i znaczenia miast partnerskich oraz ich perspektyw rozwoju, jak również do dalszych pogłębionych badań samej współpracy. Mimo iż nie poruszono wielu tematów związanych z miastami partnerskimi, można pokusić się o sformułowanie pewnych wniosków natury bardzo ogólnej. Oczywiście nie wszystkie można odnieść do wszystkich miast partnerskich. Każde miasto wraz z jego miastami partnerskimi należy rozpatrywać odrębnie, aczkolwiek pewne zjawiska wydają się charakterystyczne dla układów miast partnerskich.

Niewątpliwie idea miast partnerskich jest słuszna, co starano się wykazać w pierwszej i drugiej części opracowania. Są one bardzo ważnym krokiem do przy-

blizania państw do siebie, i to nie tylko na wysokich szczeblach władzy, oddalonych od społeczności lokalnych czy regionalnych, ale także na tych najniższych, a zarazem najbliższych mieszkańcom. Wyrażają one integrację społeczną i gospodarczą miast, co ważniejsze jednak – pozwalają na niwelowanie negatywnych skutków uprzedzeń, stereotypów i nieufności.

Wydaje się, że ich formuła bardzo dobrze sprawdza się w procesie włączania mieszkańców danej jednostki terytorialnej i jej organizacji lokalnych we współpracę z innymi zagranicznymi społecznościami. Wątpliwości nie budzą również dziedziny podejmowanej współpracy. W pełni uzasadniony jest nacisk na kulturę, sztukę, sport, turystykę, bowiem tutaj najłatwiej realizować działania ukierunkowane na mieszkańców, jak również angażujące ich samych (np. projekt *EU Roads*, prowadzony przez grupę studentów łódzkich uczelni, miał na celu promowanie Łodzi w innych europejskich miastach jako kandydata do tytułu *Europejskiej Stolicy Kultury 2016*). Nie mniej ważne są oczywiście sprawy gospodarcze. Współpraca podmiotów gospodarczych miast partnerskich pociąga bowiem za sobą wymianę doświadczeń, wiedzy, technologii, a co najistotniejsze – przyczynia się to kreacji nowych miejsc pracy.

Pojawia się jednak wiele pytań w tym zakresie, a mianowicie: czy rzeczywiście istnieje potrzeba posiadania wielu partnerów zagranicznych? Przykład Łodzi pokazuje, że spośród tych oficjalnych 18 miast partnerskich realna współpraca prowadzona jest z nielicznymi. Dowodzi tego choćby organizowane w 2011 r. z inicjatywy prezydent miasta Łodzi Forum Miast Partnerskich, na którym reprezentowanych było zaledwie 8 miast partnerskich (Iwanowo, Stuttgart, Mińsk, Lwów, Odessa, Örebro, Rustawi i Tianjin). W świetle tego nie dziwi zatem poziom zwrotności ankiet w analizowanym badaniu.

Kolejną kwestią jest dobór miast partnerskich. Powinny być brane tutaj pod uwagę związki, jakie łączą potencjalne miasta partnerskie, podobieństwa. Swoistego rodzaju „egzotyka” nie jest zatem pożądana. Trudno np. wymienić jakieś większe dokonania, inicjatywy przeprowadzone przez Łódź wraz z meksykańskim miastem Puebla, a jak wspomniano, współpraca datuje się od 1995 r. Odmiennie przebiega natomiast współpraca z miastami niemieckimi czy z za wschodniej granicy Polski. Nie wspominając już o Izraelu, z którym Łódź łączy bardzo silne relacje choćby historyczne. Odległość, pomimo że – jak twierdzi T.L. Friedmann – świat *jest płaski i się kurczy*²⁰, także ma znaczenie, jeśli chodzi o przebieg i częstotliwość wzajemnych kontaktów – tak jest w przypadku wspomnianej Puebli w Meksyku, portugalskiego Barreiro czy gruzińskiego Rustawi. Zaprzeczeniem są tutaj Chiny, które utrzymują z Łodzią w miarę regularne, oficjalne kontakty.

Wątpliwości, jakie nasuwają się w toku prowadzonych rozważań, dotyczą jeszcze ostatecznego adresata i ponoszonych kosztów. Przyglądając się różnym inicjatywom prowadzonym przez miasta partnerskie, można wysnuć wniosek, iż nie zawsze

²⁰ Zob. T.L. Friedmann, *Świat jest płaski. Krótka historia XXI wieku*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2006.

wykraczają one poza spotkania ich przedstawicieli, np. szkolenie dla urzędników magistratu łódzkiego z zakresu finansów w Tampere (Finlandia). Jaka wtedy rzeczywista korzyść płynie dla mieszkańców? Odrębną kwestią, nieporuszoną ani w rozważaniach, ani w badaniach, jest wiedza, jaką posiadają mieszkańcy na temat swoich miast partnerskich i tego, co z tego faktu wynika. Można przypuszczać, iż jest ona głównie w posiadaniu środowisk najbardziej zainteresowanych – władz lokalnych, konkretnych instytucji, organizacji publicznych, stowarzyszeń, grup kreatywnych, podmiotów gospodarczych itp. Pytanie kolejne: czy w dobie narastającego globalnego kryzysu, kryzysu finansów publicznych, nadmiernych wydatków ponoszonych w sferze społecznej, kosztochłonnej inwestycji zmniejszających zapóźnienia rozwoju infrastruktury technicznej stać większość polskich miast, w tym Łódź, na posiadanie miast partnerskich? Odpowiedzi na te z pozoru proste pytania nie są oczywiste. Niemniej jednak można już teraz odpowiedzieć, że idea miast partnerskich jest słuszna i zapewne będzie kontynuowana i dalej rozwijana. Bardzo dobrze wpisuje się ona bowiem w myśl projektu *Europa dla Obywateli*.

Literatura

- Bontenbal M., *Cities as Partners. The Challenge to Strengthen Urban Governance through North-South City Partnerships*, Eburon, 2009
- Czapiewska G., *Współpraca partnerska miast jako instrument rozwoju samorządności lokalnej (na przykładzie miasta Słupska)*, Studia i Materiały, Miscellanea Oeconomicae 2011, nr 1.
- Filipiak B., *Współpraca międzynarodowa i transgraniczna gminy we wspieraniu gospodarki lokalnej*, [w:] D. Strahl (red.), *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1124, Wrocław 2006.
- Friedmann T.L., *Świat jest płaski. Krótka historia XXI wieku*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2006.
- Kalitta E., *Rola miast partnerskich w budowaniu przyjaźni między narodami. Przykład Chojnic*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 12.
- Korczak J., *Ewolucja form współdziałania jednostek samorządu terytorialnego na forum międzynarodowym*, [w:] J. Sługocki (red.), *Samorząd terytorialny w Polsce i w Europie. Doświadczenia i dylematy dalszego rozwoju*, Bydgoszcz 2009.
- Miasta i gminy bliźniacze*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2003.
- Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN (wersja online), <http://sjp.pwn.pl/szukaj/wspolpraca> (26.08.2012).
- Szewczyk J., *Zagraniczne związki partnerskie polskich samorządów miast, powiatów i województw*, Prace Geograficzne Uniwersytetu Jagiellońskiego nr 117, Kraków 2007.
- Współpraca partnerska polskich samorządów*, Biuletyn Informacyjny Związku Miast Polskich nr 4, Poznań 2009.

THE IDEA OF PARTNER CITIES. THE EXAMPLE OF ŁÓDŹ

Summary: The article raises issues related to one of the symptoms of the international cooperation of local government units which are cities. Its main purpose is to highlight the true extent of this cooperation and its principles and ideas. In addition to the theoretical content, it also focuses on the results of surveys which try to evaluate cooperation, its course, forms and planes in Łódź and its partner cities.

Keywords: local government, co-operation, partner cities.